

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасній педагогічній науці усталився погляд на дошкільний вік як на вік потенційних можливостей розвитку дитини, специфічної форми соціального буття. Вчені (Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець та інші) вважають дошкільне дитинство відповідальним перед наступними віковими періодами розвитку особистості, сензитивним періодом для засвоєння суспільних норм, форм поведінки, розвитку адаптаційних механізмів, уміння адекватно сприймати навколишню дійсність та гармонійно поводитися у нових соціальних умовах. На думку Д. І. Фельдштейна: «Опанування наукою життя – основна потреба маленької дитини, яку вона прагне задовольнити. Це вимагає уміння не лише виживати за швидкоплинних умов навколишнього середовища, а й жити на повну силу, реалізовувати свій потенціал, досягати злагоди з довкіллям, знаходити своє домірне місце у суперечливому світі» [1, с. 4]. У цей віковий період становлення особистості дитини актуальною є її здатність усвідомлювати зміни у власному житті, нові функції, соціальні ролі, виявляти приязне ставлення до інших людей, орієнтуватися в навколишній дійсності, адаптуватися до перебування у дитячому садку [1, с. 240].

Вітчизняна наука розглядає дитину не тільки як об'єкт розвитку, але і як суб'єкт предметної, комунікативної та пізнавальної діяльності з комплексом специфічних особливостей, які уможливають її домірне функціонування в суспільстві. Серед особливостей, що домінують у дітей старшого дошкільного віку, О. Л. Кононко виділяє такі: достатній рівень знань про себе (фізичні, розумові особливості, почуття і вольові риси характеру, чесноти й вади, права й обов'язки, потреби й можливості); здатність самостійно щось обирати, в чомусь відмовляти, а чомусь надавати перевагу; спроможність визнавати власні досягнення, бачити негативні якості; готовність відстоювати власну гідність; уміння називати не тільки свої зовнішні ознаки, а й душевні якості; дивитися на себе очима інших людей, зіставляти самооцінки з оцінками судженнями дорослих та однолітків, вносити корективи у свою поведінку; потреба в соціальних контактах, здатність сприймати себе в контексті відносин з іншими людьми; схильність до соціальних почуттів; гармонійне поєднання різних засобів комунікації, збагачення досвіду спілкування.

У зв'язку з цим постає об'єктивна необхідність вивчення особливостей, чинників та тенденцій процесу адаптації дошкільників у контексті сучасних умов розвитку суспільства, спрямованості на якісно новий підхід до забезпечення нормативного пристосування.

У цілому ряді сучасних досліджень визнається перевага дошкільного закладу як інституту соціалізації, в якому створено умови для вправління в соціальній поведінці, активізації якостей, визнаних певною дитячою спільнотою, формування гнучкості, здатності пристосовуватися до середовища [3]. Дошкільний навчальний заклад як важливий чинник соціалізації дитини робить свій незаперечно вагомий внесок у вирішення цієї проблеми. Практика показує, що діти, які не відвідували

дошкільний заклад, зазнають істотних труднощів у школі, важко адаптуються в соціумі. Пріоритетність дитячого садка в адаптаційний період ми розглядаємо у форматі ігрових та міжособистісних взаємин дитини з однолітками, емоційно позитивного спілкування з дорослими в ході навчально-виховного процесу, забезпечення змістовної та цікавої діяльності. Проте розв'язання цього питання ще потребує уваги з боку теоретиків і практиків.

У руслі нашого дослідження становлять інтерес праці, присвячені різним аспектам адаптації дітей дошкільного віку. Так, медико-педагогічну проблему адаптації вивчали Н. М. Аксаріна, Н. Д. Ватутіна, Р. В. Тонкова-Ямпольська. Автори констатували необхідність забезпечення наступності сім'ї та суспільного виховного закладу, задоволення потреби дітей у спілкуванні з дорослими та дітьми як важливої умови адаптації до дитячого садка [2].

З психолого-педагогічної точки зору проблема адаптації розглядається в працях Л. Н. Галігузової, Т. Г. Жаровцевої, О. Л. Кононко, С. Ю. Мещерякової, Т. І. Науменко, Л. М. Царегородцевої, Ж. М. Юзвак та інших. Вчені вважають, що пластичність нервової системи, вікові особливості дошкільників збільшують можливості тренування здатності адаптуватися, розширюють ресурси активної перебудови особистості відповідно до нових умов, вимог, вироблення відповідних форм поведінки.

Адаптація як проблема комплексної взаємодії психологів, педагогів, медичних працівників та батьків була об'єктом дослідження А. Атанасової-Вукової, Л. Г. Голубевої, Г. В. Гриднєвої, К. Грош, М. Зейдель, В. Манової-Томової, Р. В. Тонкової-Ямпольської. Усі ці праці об'єднує теза: в перші роки життя в дитини формується конкретний тип поведінки, який відображає вимоги мікросоціального середовища, в якому вона росте та розвивається.

Отже, проаналізувавши наукові дослідження різних авторів, можна визначили та згрупувати особливості адаптації старших дошкільників у два блоки, які сприяють забезпеченню нормативної адаптації та передбачає орієнтування на них у ході формуючої дослідницько-експериментальної роботи:

Блок А. Термінальні особливості (особливості – знання):

- розуміння нового періоду свого життя;
- усвідомлення нової ролі «Я – дошкільник», наявність соціальних мотивів поведінки; ціннісних орієнтацій дитини в соціумі;
- обізнаність та усвідомлення необхідності керуватися у власній поведінці загальнолюдськими нормами, правилами та цінностями;
- усвідомлення потреби у взаємодії, спілкуванні, співробітництві;
- розуміння емоцій, почуттів, переживань інших; наявність емпатії.

Блок Б. Інструментальні особливості (особливості - вміння):

- орієнтація в новому соціальному середовищі; вміння розрізняти позитивні та негативні мотиви поведінки, соціальної ситуації спілкування;
- дотримання загальноприйнятих норм спілкування; вміння знайти форми ефективної взаємодії, дипломатична поведінка; запобігання конфліктним ситуаціям, мирне їх розв'язання;
- активність у різних видах діяльності, особливо – в ігровій;

– адекватне реагування на емоційні прояви оточення; вміння стримуватися у конфліктних ситуаціях; ініціювання встановлення контактів, спілкування, гри.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
2. Печенко І. П. Соціалізація дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів («Загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад»). – Умань, 2002. – 237с.
3. Юртайкин В. Адаптация детей с отклонениями в развитии к дошкольным образовательным учреждениям /В. Юртайкин // Дошкольное воспитание. – 2001. – №2. – С.37-44; №3. – С.43-52.

УДК 821.161.2 Духнович (477.87)

ПОПОВИЧ Н. Ф.
ДИЯНИЧ М. М.
Мукачівський державний університет, Україна

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ О. В. ДУХНОВИЧА

О. В. Духнович упродовж усього свого життя активно боровся за розвиток народного шкільництва. Відомо, що він заснував 71 школу, значним тиражем видав кілька разів «Книжицю читальную для начинающих» та інші видання для народних шкіл, сам написав і видав для учителів «Народную педагогію...», в якій на найдемократичніших і найпрогресивніших принципах тодішньої європейської педагогічної думки розглянув десятки педагогічних, дидактичних та методичних питань, серед них і такі, що їх інші педагоги почали розробляти значно пізніше.

Саме О. Духнович детально розробив як систему організації шкільництва, так і систему навчання й виховання дітей не тільки у школі, а й у родині, загалом поза школою. Його теорія навчання і виховання побудована на активній участі учнів у навчальному процесі, свідомій, цілеспрямованій діяльності учителів-вихователів та батьків у навчально-виховному процесі, розумінні важливого значення освіти та виховання дітей для народу в цілому.

О. В. Духнович відомий не тільки як поет, прозаїк, драматург, історик, мовознавець, фольклорист, етнограф, але й як педагог. Він активно боровся за освіту свого народу, робив усе, що міг, для досягнення цієї мети. А для цього потрібні були підручники, вчителі й взагалі освічені люди, яких на той час було дуже мало. О. Духнович був серед перших, хто відгукнувся на вимогу часу і не пустими промовами, а конкретно практичною діяльністю. Так, у 1847 році він видав буквар під назвою «Книжиця читальная для начинающих».

«Книжиця читальная для начинающих» складається з десяти розділів. У першому розділі підручника подаються загальні відомості про азбуку, літери, склади, даються настанови, як треба читати, і початкові вправи для читання. Другий розділ присвячений шкільним правилам і складається з чотирнадцяти різних за розміром повчальних віршів, у яких розповідається про радість дітей, коли вони йдуть вперше до школи, а також про те, як потрібно школярам поводити себе вдома, в школі, церкві, як потрібно готувати домашні завдання тощо. Звертає автор підручника увагу і на трудове виховання учнів, дає їм настанови, щоб вони виконували посильну для

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>